

**RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH DOTYCZĄCYCH
ŚWIADOMOŚCI I STOPNIA PRZEMOCY W SZKOLE.**

Badanie w szkołach przeprowadziła:

Agnieszka Tobota

Raport przygotowała i opracowała:

Psycholog Joanna Barlińska

Warszawa, 2015

1. BADANIE KWESTIONARIUSZOWE

W badaniu wzięło udział 616 osób w tym 315 kobiet i 301 mężczyzn wieku 8-12 lat. Badanie zostało przeprowadzone w czterech warszawskich szkołach podstawowych, podczas zajęć dydaktycznych.

1.1 NARZĘDZIE BADAWCZE I ŹRÓDŁA DANYCH

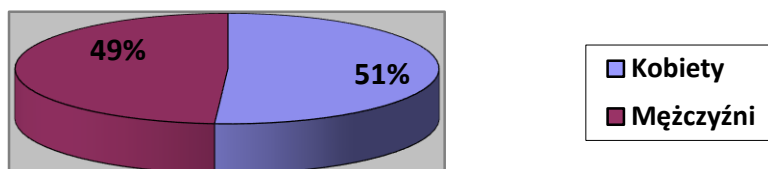
Badanie zostało przeprowadzone przy użyciu ankiety papierowej. Celem przeprowadzanie badań było sprawdzenie stopnia i rodzaju doświadczanej przemocy przez uczniów w szkole oraz ocena stopnia świadomości uczniów w tematyce przemocy. Formularz ankietowy skierowany do uczniów (załącznik 1) składał się z 14 pytań zamkniętych. Pytania dotyczyły ogólnie rozumianej problematyki przemocy w szkole, w tym: świadomości uczniów co do rodzajów przemocy, możliwości radzenia sobie, częstotliwości występowania przemocy, stosunku uczniów do zjawiska przemocy. Formularz ankietowy pozwolił zidentyfikować respondenta co do płci i wieku.

1.2 CHARAKTERYSTYKA BADANYCH

Badanie ankietowe wśród uczniów przeprowadzono w wybranych losowo klasach szkół podstawowych w Warszawie. Wśród uczniów biorących udział w badaniu 615, 51% stanowią kobiety, 49% to mężczyźni (wykres 1.1).

Wykres 1.1: Struktura badanej populacji uczniów według płci.

Płeć

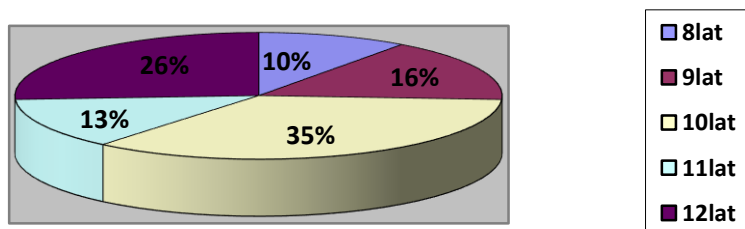

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Struktura wieku kształtuje się następująco, 10% stanowią uczniowie w wieku 8 lat, 16% uczniowie w wieku 9 lat, 35% uczniów w wieku 10 lat, 13% uczniów w wieku 11 lat, 26% uczniów w wieku 12 lat (wykres 1.2)

Wykres 1.2: struktura badanej populacji ze względu na wiek

Wiek

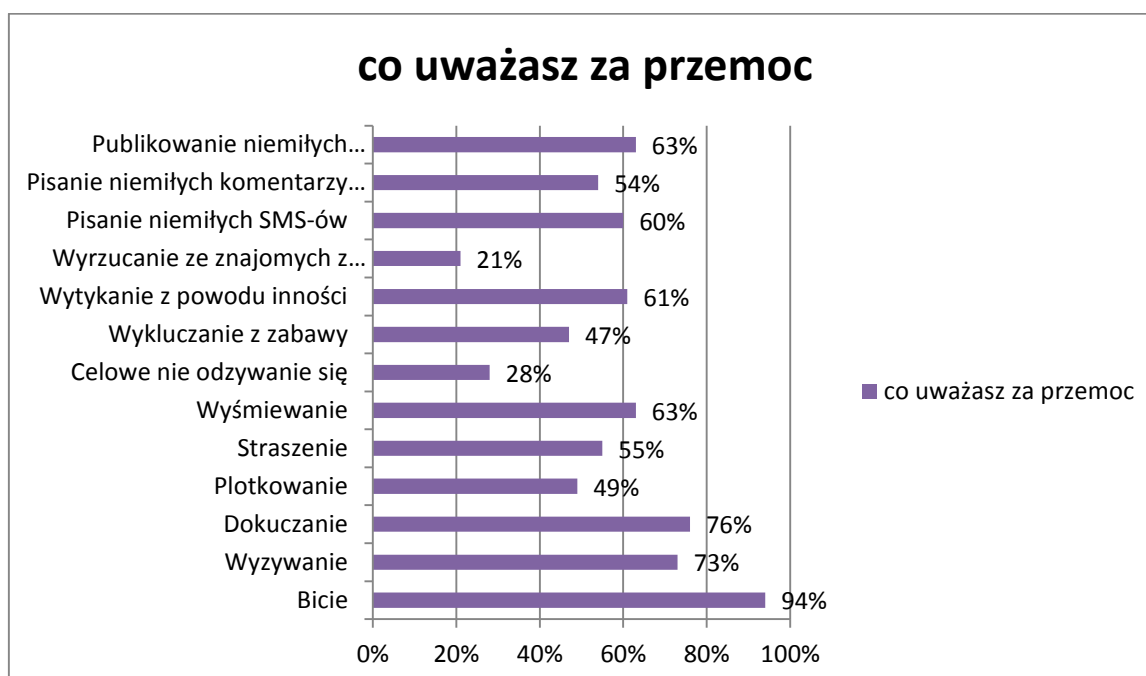

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

2. ANALIZA POSZCZEGÓLNYCH PYTAŃ ANKIETY.

Na podstawie wyników uzyskanych z odpowiedzi uczniów na pytanie: co uważasz za przemoc/krzywdzenia, (wykres 2.1) stwierdzić można, że za przemoc najczęściej uważane jest bicie, wyzywanie oraz dokuczanie. Zwraca uwagę również fakt, że dla ok. 60% ankietowanych przemocą są aktywności związane z publikowaniem, wysyłaniem obraźliwych, ośmieszających treści.

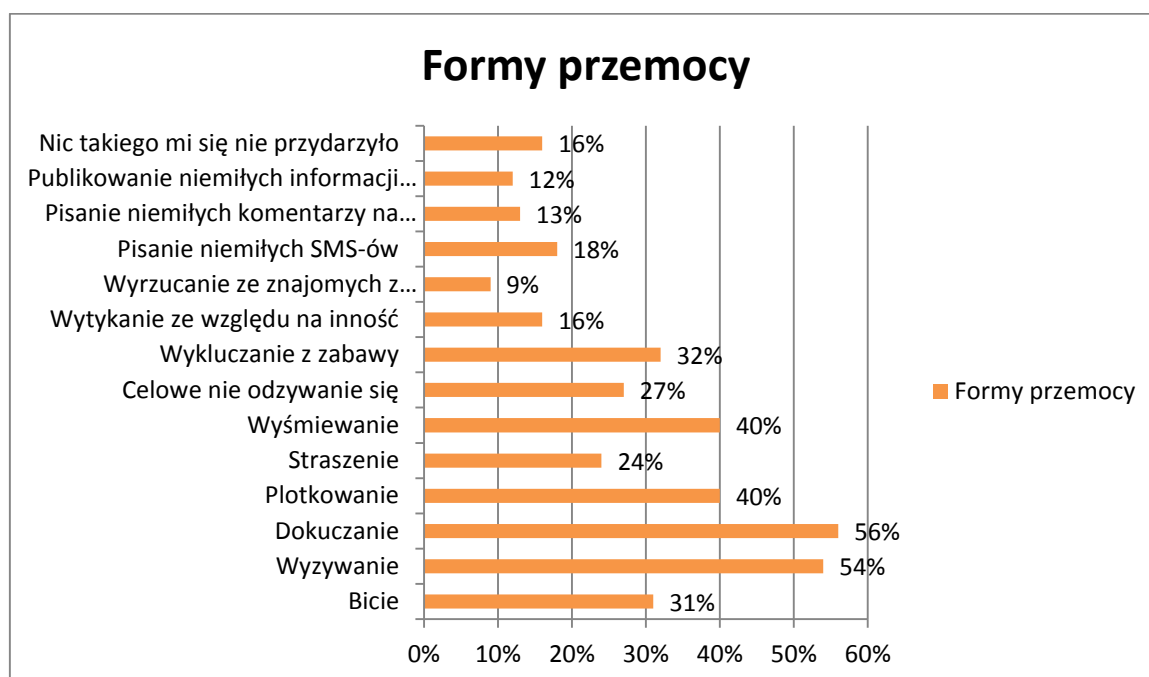
Wykres 2.1: Co uważasz za przemoc/krzywdzenie? (Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Poniższe dane (wykres 2.2) świadczą o tym, że ponad połowa uczniów doświadczyła przemocy psychicznej w formie dokuczania i wyzywania oraz nie wiele mniej doświadczyło wyśmiewania się oraz plotkowania. Wyniki wskazują na fakt, że uczniowie częściej są ofiarami przemocy psychicznej. Jeśli chodzi o przemoc fizyczną, w tym przypadku bicie, dotknęła ona 31% badanych.

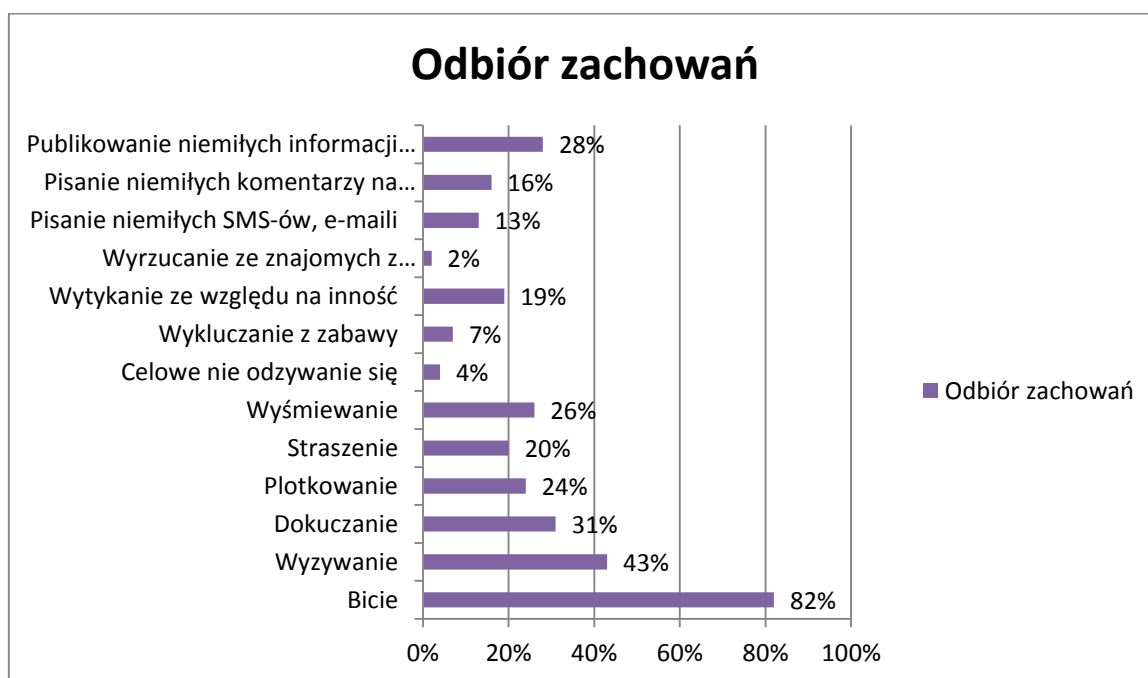
Wykres 2.2: Czy ktoś cię krzywdził/dokuczał? W jakiej formie?(Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Według badanych uczniów (wykres 2.3) najbardziej dotkliwa jest przemoc fizyczna, w tym wypadku bicie, następnie formy przemocy psychicznej takie jak: wyzywanie i dokuczanie, wyśmiewanie. Jednak jeśli chodzi o przemoc psychiczną jest dużo większa ilość określeń (w zadanym pytaniu), w związku z czym ilość odpowiedzi rozkłada się. Istotne jest aby zwrócić uwagę, że przemoc psychiczna jest równie dotkliwa co fizyczna.

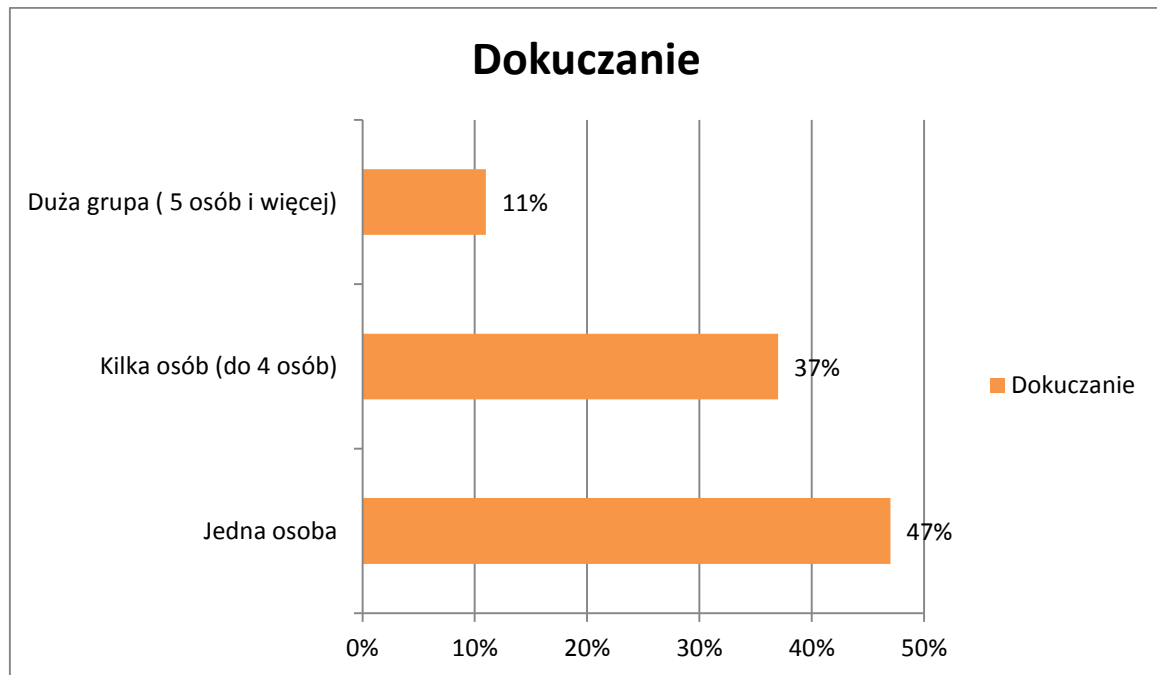
Wykres 2.3: Które zachowania uważasz za najbardziej nieprzyjemne i krzywdzące? (Wybierz maksymalnie 3 z listy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Wyniki (wykres 2.4) wskazują, że najczęściej uczniowie doświadczają przemocy od jednej osoby, w drugiej kolejności od kilku osób (grupa do 4 osób).

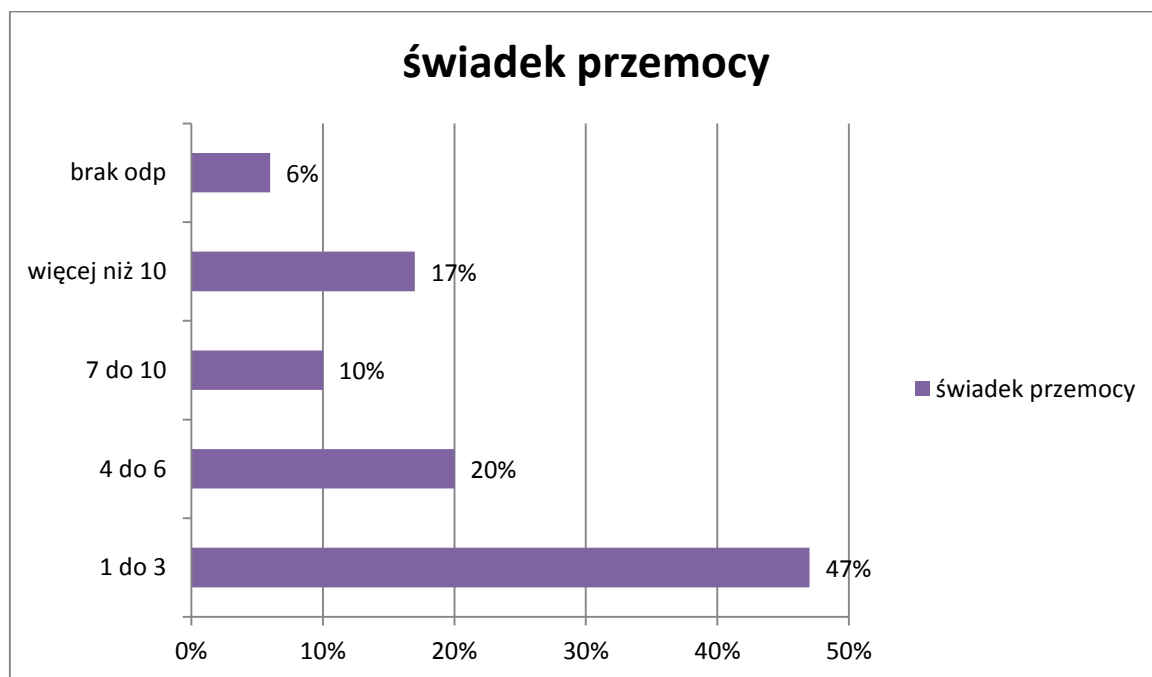
Wykres 2.4: Kto Ci najczęściej dokucza? (Wybierz jedną odpowiedź)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Analiza poniższych wyników (wykres 2.5) wskazuje na fakt, że 94% badanych uczniów, chociaż raz, było świadkiem przemocy w szkole. Prawie połowa miała styczność z przemocą raz do trzech razy, druga połowa badanych była świadkiem przemocy więcej niż 4 razy.

Wykres 2.5: Ile razy byłeś świadkiem przemocy w szkole w ciągu ostatniego roku? (Wybierz jedną odpowiedź)

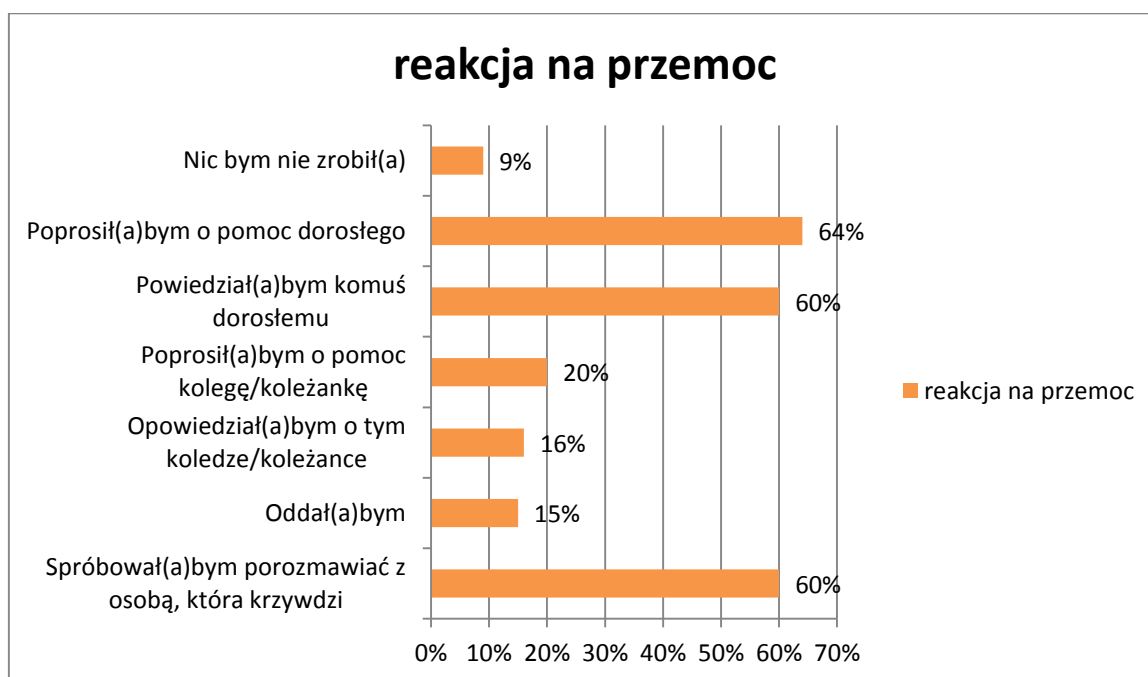

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Wśród badanych uczniów 60% poprosiłoby o pomoc lub poinformowało osobę dorosłą w przypadku bycia świadkiem przemocy, ta sama ilość badanych porozmawiałaby ze sprawcą. Zadawalający wydaje się fakt, że jedynie 9% badanych nie podjęłoby żadnych działań.

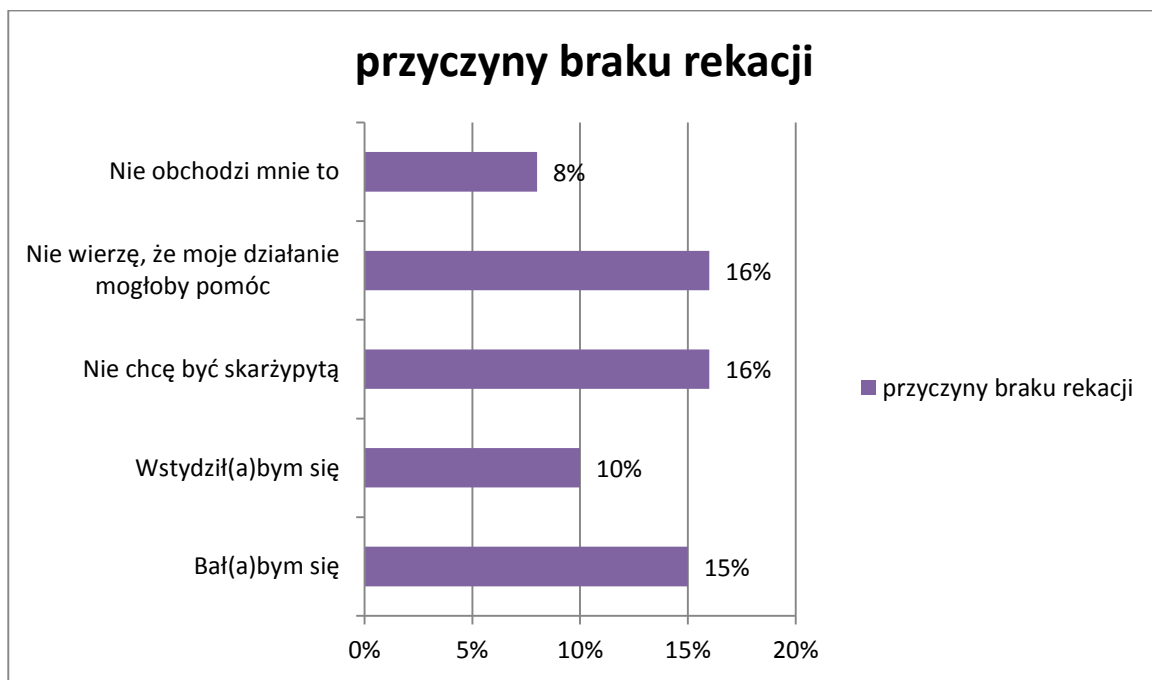
Wykres 2.6: Co byś zrobił(a), gdybyś był(a) świadkiem przemocy lub jej doświadczył(a)? (Wybierz maksymalnie 3 odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Wyniki wskazują, że na pytanie również udzieliły odpowiedź osoby, które nie wybrały punktu g w pytaniu 6. W związku z tym pytanie nie jest miarodajne.

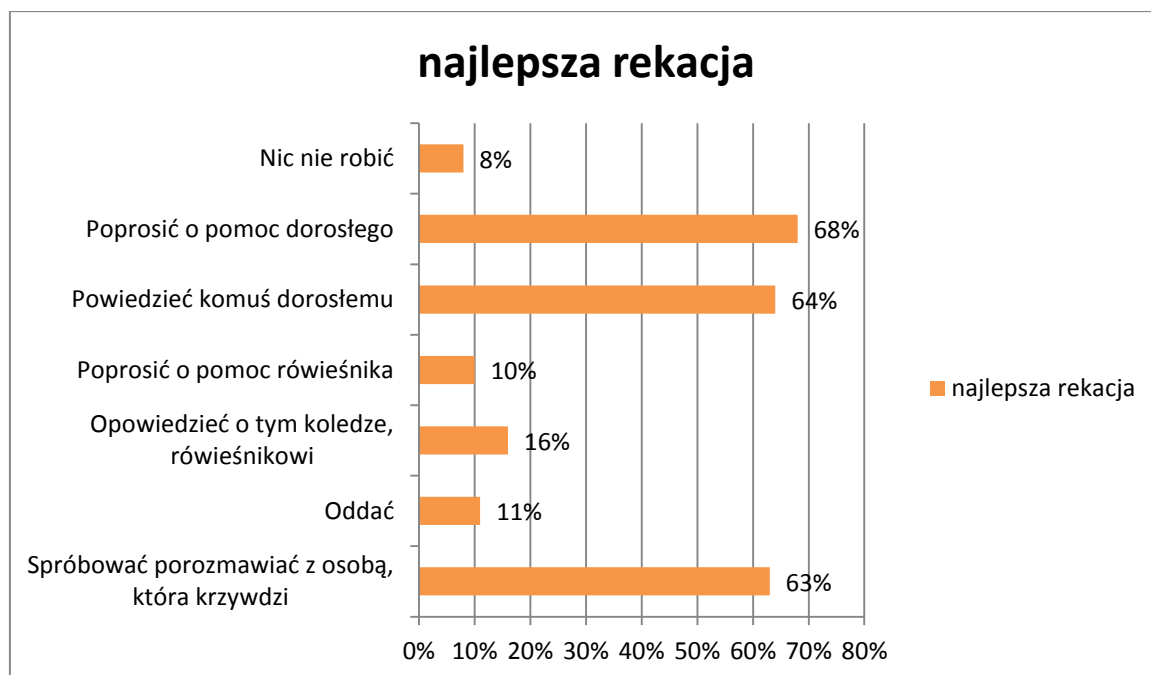
Wykres 2.7: Jeśli nie zrobiłbyś/zrobiłabyś nic, to dlaczego? (Wypełnij, jeśli w pytaniu nr 6. Zaznaczyłeś/zaznaczyłaś odpowiedź „g”). Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

W przypadku reakcji na przemoc lub bycia ofiarą przemocy wyniki rozkładają się podobnie jak z w pytaniu numer 6 (wykres 2.6). Ponad 60% uczniów zwróciłaby się o pomoc do osoby dorosłej lub spróbowała porozmawiać z osobą krzywdzącą.

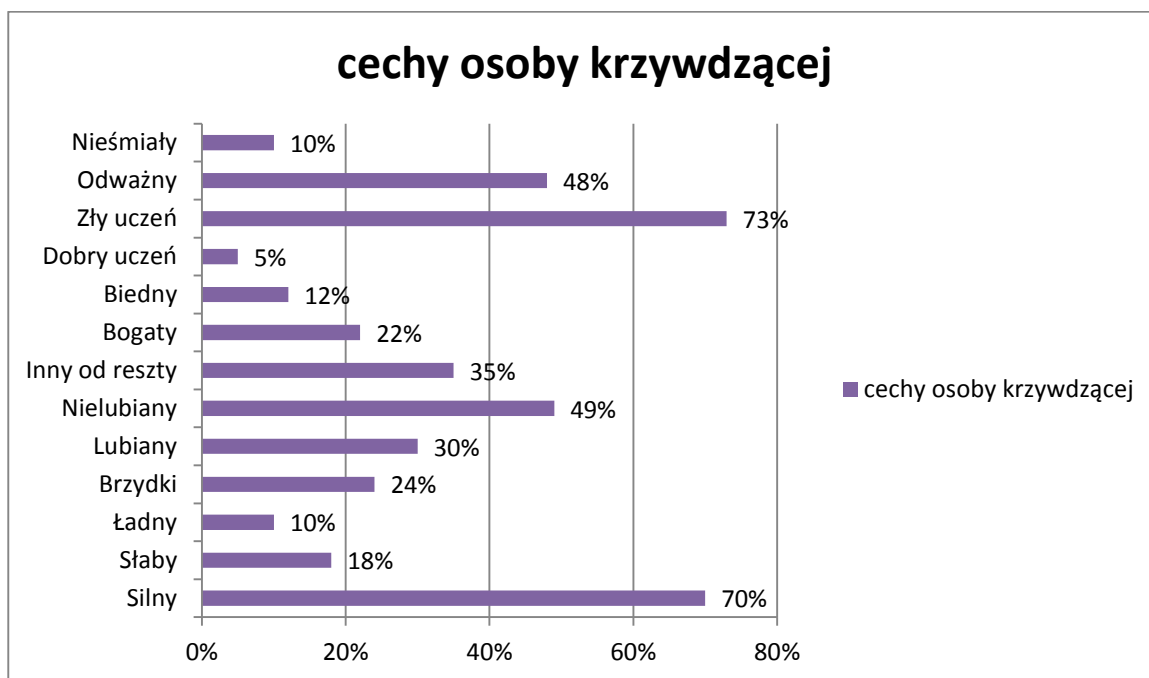
Wykres 2.8: Jak najlepiej zareagować może osoba, która jest świadkiem krzywdzenia lub jest krzywdzona? (Wybierz maksymalnie 3 odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Osoba krzywdząca, sprawca przemocy jest określany przez badanych jako „silny” oraz „zły uczeń”. Dla około połowy badanych osoba sprawcy jest określana jako „nielubiana”, a zarazem „odważana”. Najmniej osób, bo jedynie 5%, wybrało odpowiedź „dobry uczeń”.

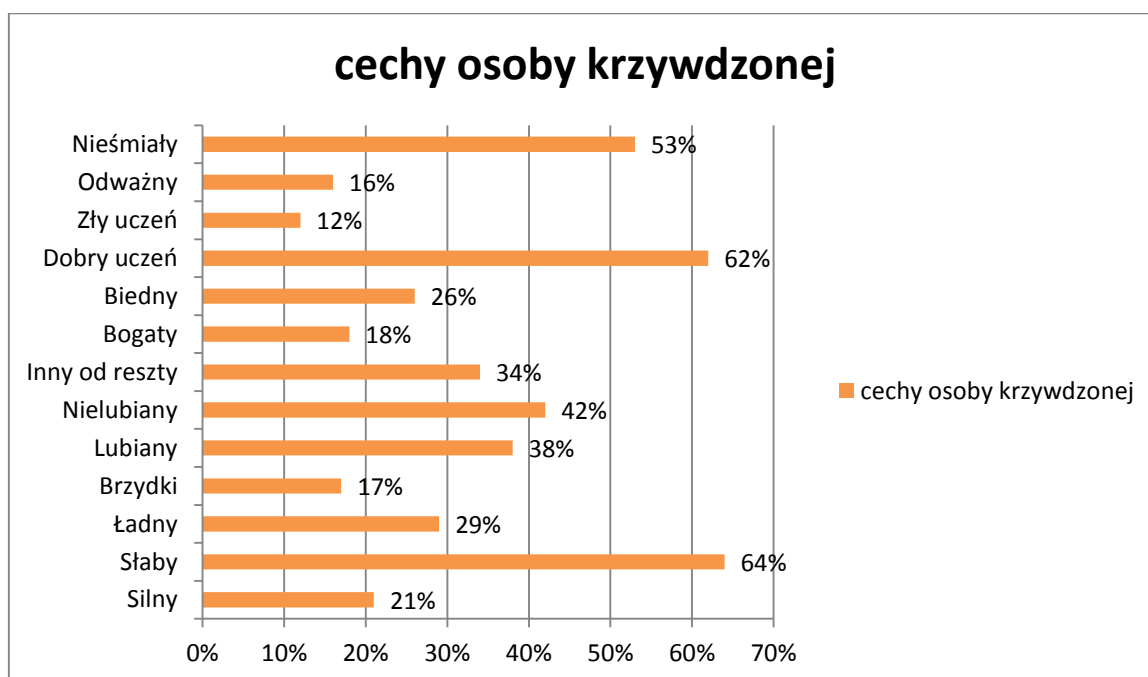
Wykres 2.9: Jakie cechy ma, Twoim zdaniem, osoba krzywdząca innych w szkole? (Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Wyniki (wykres 2.10) widocznie pokazują, że obraz osoby krzywdzonej stoi w opozycji do cech przypisanych osobie krzywdzącej (wykres 2.9). Ponad 60% badanych uważa, że osoba krzywdzona, ofiara przemocy jest „słaba”, „nieśmiała” oraz, że jest to „dobry uczeń”. Warty zwrócenia jest fakt, że dla 42% badanych uczniów osoba krzywdzona jest „nielubiana”.

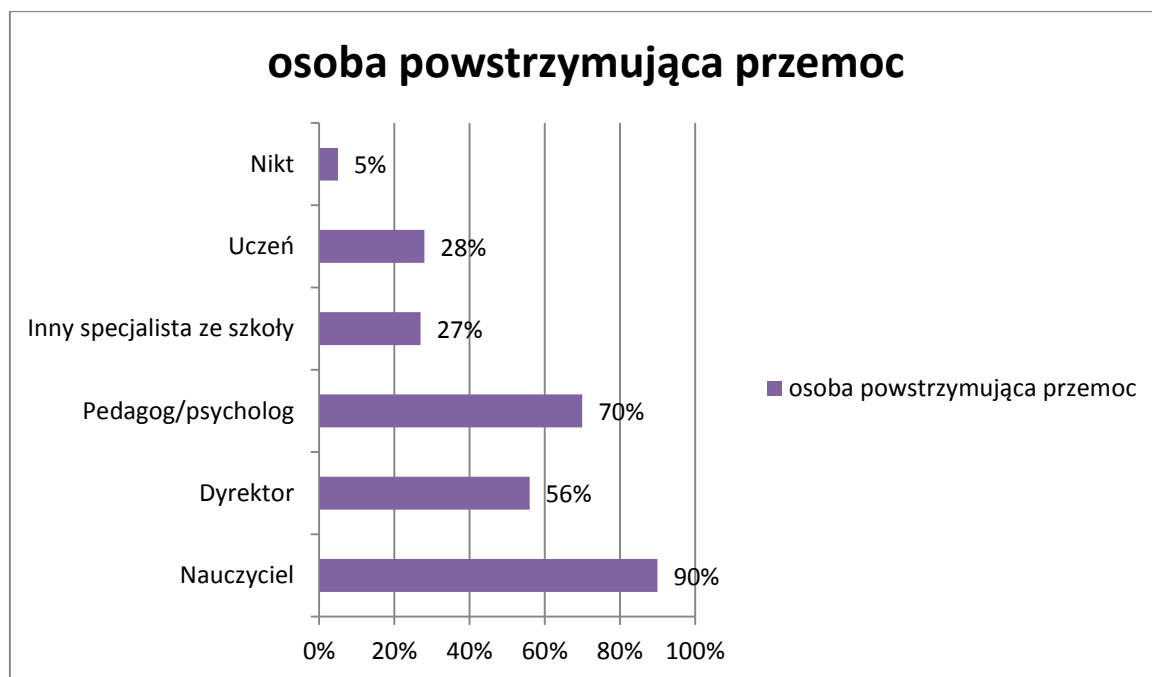
Wykres 2.10: Jakie cechy ma, Twoim zdaniem, osoba, która jest krzywdzona w szkole? (Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Według wyników, które prezentuje wykres 2.11, najczęściej, w przypadku przemocy w szkole, według badanych uczniów, reagują nauczyciele (90%), następnie pedagog/psycholog (70%) i dyrektor (56%).

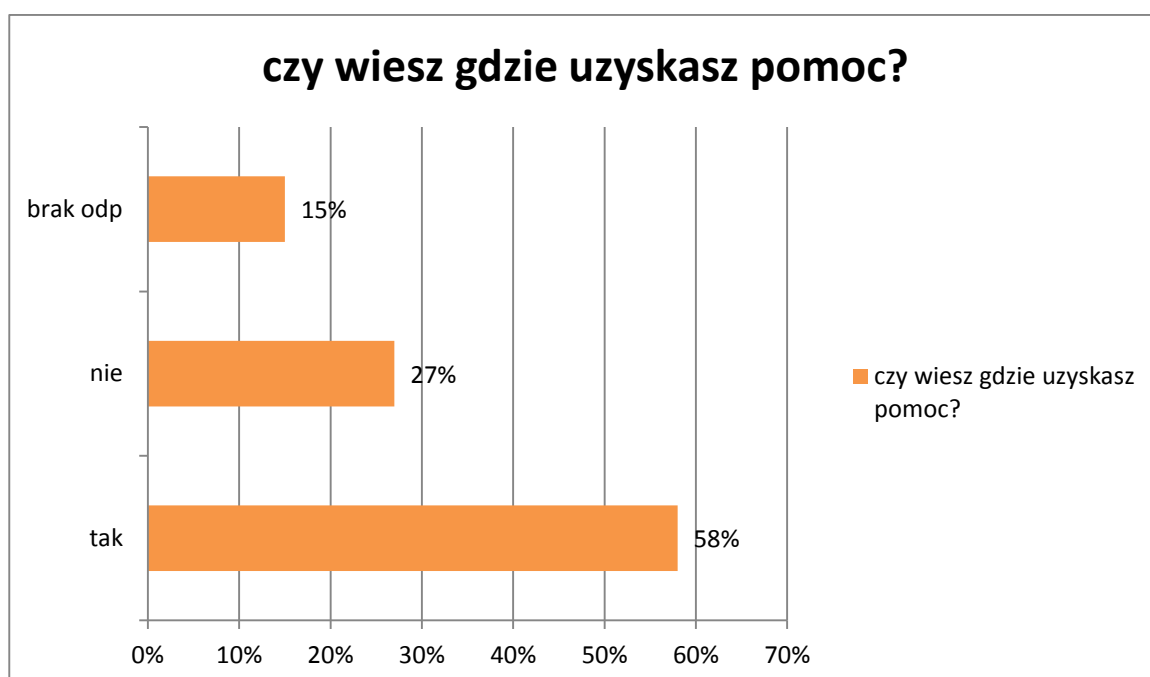
Wykres 2.11: Gdy w szkole dochodzi do przemocy, kto próbuje ją powstrzymać? (Zaznacz wszystkie pasujące odpowiedzi)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Wśród badanych uczniów ponad połowa (58%), zna miejsca, do których może się zgłosić w przypadku doświadczania przemocy, jednak ponad jedna czwarta uczniów (27%) nie posiada takiej wiedzy, a 15% nie udzieliło odpowiedzi. Nie znamy powodu dla braku udzielenia odpowiedzi jednak można domniemywać, że wynika to z nie wiedzy o miejscach oferujących pomoc w przypadku doświadczania lub bycia świadkiem przemocy.

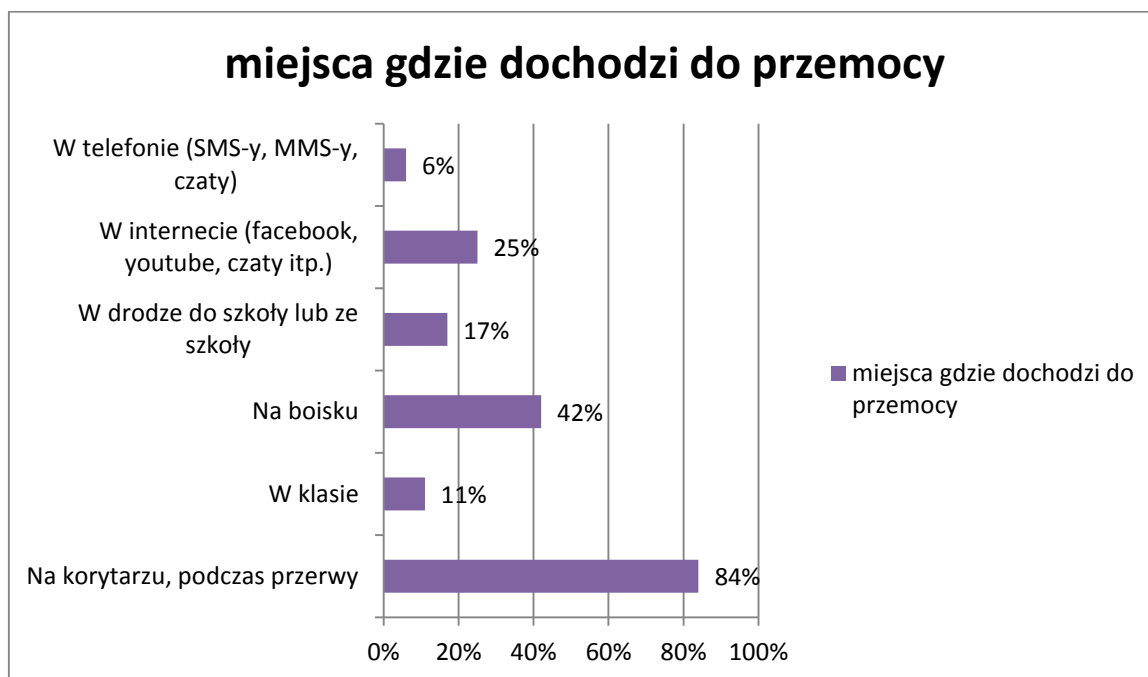
Wykres 2.12: Czy znasz miejsca, gdzie możesz się zwrócić o pomoc specjalistów, jeśli doświadczasz krzywdzenia lub jesteś jego świadkiem?

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Według wyników z przeprowadzonej ankiety najczęściej wybieranymi odpowiedziami w kwestii miejsca doświadczania lub bycia świadkiem przemocy są odpowiedzi: na korytarzu podczas przerwy lub na boisku w szkole.

Wykres 2.13: Gdzie najczęściej dochodzi do krzywdzenia? (Wybierz maksymalnie 2 odpowiedzi)

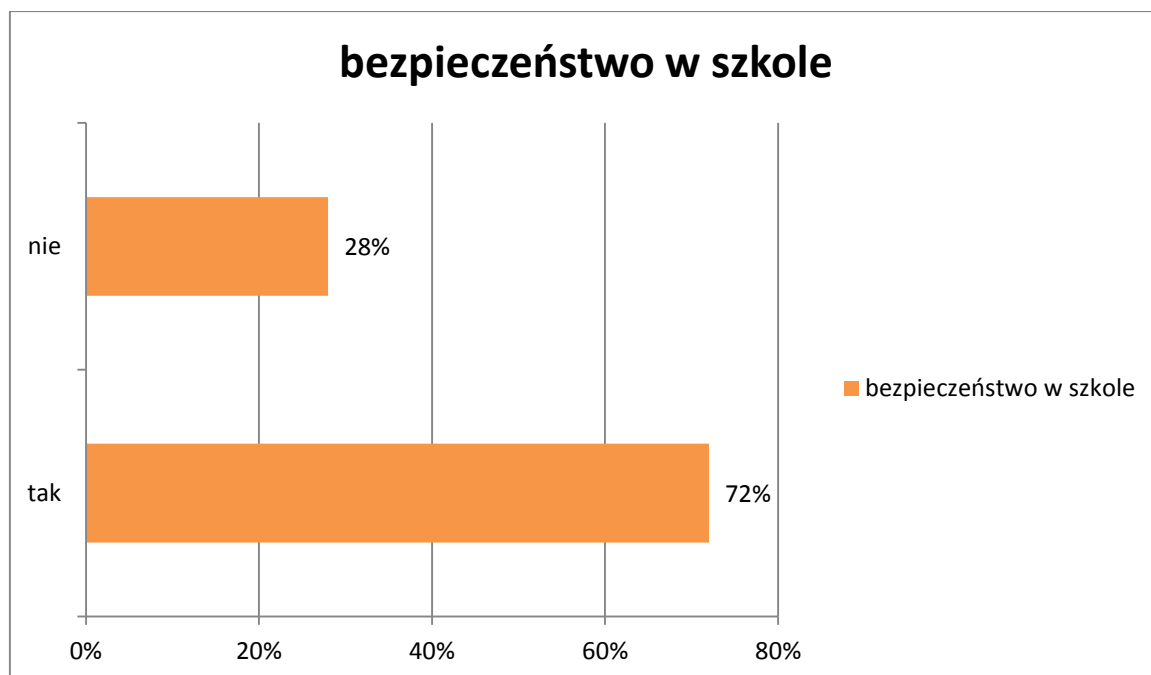

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

Większość ankietowanych uczniów czuje się bezpiecznie w szkole, jednak zasmucający jest fakt, że ponad jedna czwarta czuje zagrożona.

Wykres 2.14: Czy czujesz się bezpiecznie w szkole?

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiety

3. PODSUMOWANIE

Z przeprowadzonego badania ankietowego, w warszawskich szkołach podstawowych, można wywnioskować, że uczniowie doświadczają różnych form przemocy w szkole- przemoc fizyczna i psychiczna. Znacząca większość uczniów była choć raz świadkiem lub doświadczyła przemocy w przeciągu ostatniego roku. W analizie wyników istotne wydaje się aby zwrócić uwagę na fakt, że przemoc fizyczna w ankiecie była reprezentowana jedynie przez stwierdzenie „bicie”, natomiast co do opisu przemocy psychicznej było zdecydowanie więcej odniesień. Dlatego też, wybór uczniów rozłożył się na większą ilość odpowiedzi. Co zarazem może sprawiać mylne wrażenie, że przemoc psychiczna jest zjawiskiem mniej dotkliwym i rzadziej obserwowanym niż przemoc fizyczna. Faktycznie jednak występuje równie często co przemoc fizyczna, można by się pokusić o stwierdzenie, że nawet częściej. Wśród badanych uczniów znacząca większość była ofiarą przemocy psychicznej, w różnych formach takich jak np.: dokuczanie, wyśmiewanie, wyzywania. Przemoc psychiczna jest obecnie coraz częściej obserwowanym zjawiskiem.

Analizując wyniki dotyczące oceny osoby krzywdzonej i osoby krzywdzącej, zwraca uwagę fakt, że oceny te można by umiejscowić po dwóch stronach continuum- słaby- silny; dobry uczeń- zły uczeń itp. Zatrzymując się na chwilę przy określeniu dobry-zły uczeń, warto zastanowić się nad faktem czy ta ocena wynika z rzeczywistego układu czy jest kierowana stereotypowym myśleniem na temat sprawców przemocy. Sprawcy przemocy często kojarzeni są z osobami źle funkcjonującymi społecznie, z niższych grup społecznych tak zwanej patologii. Jednak doświadczenie pokazuje, że bardzo często do przemocy dochodzi ze strony osób dobrze sytuowanych, które świetnie funkcjonują społecznie, i które poprzez zewnętrzną ocenę nie byłby określone jako patologia. Zastanawiający wydaje się fakt, że w obu przypadkach, przez około połowę badanych uczniów, zarówno osoba krzywdzona jak i krzywdząca określana jest jako „nie lubiana”. Co może pokazywać, że zarówno rola sprawcy

jak i ofiary wiąże się z negatywnymi konotacjami. Ofiara często postrzegana jest jako słaba, niezaradna, nie dająca sobie rady w życiu, natomiast sprawca mimo przypisanych mu pozytywnych cech jak silny czy odważny, utożsamiany jest z osobą, która wykorzystuje swoje zasoby w sposób krzywdzący dla innych. Warto w tym miejscu uwzględnić również wątek kulturowo-społeczny. Społeczeństwo wspiera siłę i sprawczość, a odrzuca bezradność i słabość, co często przyczynia się do poczucia wstydu wśród ofiar, a co za tym idzie nie informowanie innych osób o doświadczanej przemocy.

Według wyników przeprowadzonej ankiety najczęściej do sytuacji przemocy dochodzi na terenie szkoły, w tym szczególnie na korytarzu podczas przerwy, w drugiej kolejności na boisku szkolnym. Wyniki te wskazują na potrzebę zmiany systemu opieki nad uczniami podczas przerw. Jednak ważne jest aby docenić i zauważyć fakt, że w ocenie uczniów pracownicy szkoły często reagują na przemoc, w szczególności nauczyciele. Całościowe spojrzenie pokazuje, że problem nie leży w kwestii reakcji pracowników szkoły ale wynikać może z tego, że często trudno jest zauważyć dziejącą się krzywdę, szczególnie jeśli jest to przemoc psychiczna. Również można wnioskować, że uczniowie nie zgłaszają takich sytuacji.

Jednak badani uczniowie deklarują chęć podjęcia działania, w wypadku bycia świadkiem lub doświadczania przemocy. Większość badanych udałaby się o pomoc do osoby dorosłej lub spróbowała sama porozmawiać ze sprawcą. W takiej sytuacji bardzo ważna jest reakcja osób dorosłych, ich wiedza z zakresu przeciwdziałania przemocy oraz reakcja i rodzaj podjętej interwencji. Niepokojący wydaje się fakt, że ponad jedna czwarta uczniów nie wie gdzie może uzyskać pomoc (chodzi o różnego rodzaju instytucje) w przypadku doświadczania lub bycia świadkiem przemocy. Zasadne wydaje się zwiększanie takiej świadomości wśród uczniów.

Badanie pokazuje, że większość uczniów (78%) czuje się w szkole bezpiecznie, jednak ponad jedna czwarta czuje się w jakiś sposób zagrożona. Ideałem byłoby dążenie do

układu, w którym wszyscy uczniowie będą czuli się bezpiecznie w szkole. W celu zwiększenia poczucia bezpieczeństwa w szkole zasadnie wydaje się przeprowadzenie zajęć dla uczniów aby mogli poszerzać swoją wiedzę na temat sposobów radzenia sobie z doświadczaniem lub byciem świadkiem przemocy. Kolejnym krokiem mogłaby być edukacja nauczycieli w kierunku poznania oraz umiejętności wychwytywania zachowań wskazujących na to, że dany uczeń doświadcza przemocy.